

створюються за ініціативою органів державної та місцевої влади для активізування розвитку регіонів їх майбутньої локалізації. Отже, кластери стають ефективною формою організації промисловості, а також дієвим інструментом активізування її інноваційного розвитку.

На основі вивчення вітчизняної і зарубіжної наукової літератури ми склали такі класифікації кластерів. За територіальним значенням бувають: регіональні кластери; національні кластери; міжнародні кластери; глобальні кластери. За галузевою спеціалізацією кластери можна поділити на: моногалузеві кластери; полігалузеві кластери; мегакластери. За стадією життєвого циклу кластери бувають: кластери на стадії зародження; кластери на стадії розвитку; кластери на стадії зрілості; кластери на стадії занепаду і трансформації. За характером кооперації учасників можна виокремити: кластери постачання; кластери виробництва; дистрибуційні кластери; науково-технічні кластери. За сферою господарської діяльності кластери можна поділити на: промислові (індустріальні та інноваційні) кластери; кластери сфери послуг; аграрні кластери. За організаційним оформленням можна виокремити: формальні кластери; неформальні кластери. За належністю учасників бувають: кластери малого підприємництва; кластери середнього підприємництва; кластери великого підприємництва; змішані кластери.

Цікавою є класифікація українського науковця А. Стельмашука, який поділяє кластери так: регіональні (регіонально обмежені об'єднання навколо наукового або промислового центру); вертикальні (об'єднання всередині одного виробничого процесу, наприклад, ланцюжок "постачальник – виробник – підприємство збуту – клієнт"); горизонтальні (загальні клієнти, технології, посередники, об'єднання різних галузей промисловості в один мегакластер) [7, с. 57]. За наявністю бар'єрів входу у кластер нових учасників можна виокремити: кластери з вільним входом / виходом; кластери з ускладненим входом / виходом. За рівнем товарної диверсифікації бувають: диверсифіковані кластери; недиверсифіковані кластери. За ціновою стратегією бувають: кластери "високих цін"; кластери "низьких цін".

Висновки. Отже, можна зробити такі узагальнення. Кластери – це географічно сконцентроване об'єднання підприємств для досягнення синергетичного ефекту у вигляді підвищення конкурентоспроможності його учасників шляхом широкого впровадження інноваційних технологій, із залученням органів місцевої влади, наукових та освітніх установ.

Кластери стають полюсами економічного росту не тільки окремих регіонів, в яких вони локалізовані, але й держави загалом. А завданням держави є створення необхідних умов, привабливого інвестиційного середовища для зародження нових та розвитку існуючих кластерів.

Література

1. Геєць В.М. Кластери і мережеві структури в економіці – тема досить цікава, але на сьогодні ще до кінця не вивчена... / В.М. Геєць // Економіст. – 2008. – № 10. – С. 10-11.
2. Войнаренко М.П. Будівельний кластер – європейський шлях розвитку / М.П. Войнаренко, М.В. Малий. – Хмельницький : Вид-во "Поділля Перший", 2005. – 32 с.

3. Лугопольський О. Кластерна модель розвитку промислового виробництва як фактор ефективних структурних реформ / О. Лугопольський // Економічний Часопис – XXI. – 2003. – № 2. – С. 1-8.

4. Марков Л.С. Экономические кластеры: понятия и характерные черты / Л.С. Марков // Актуальные проблемы социально-экономического развития: взгляд молодых ученых. – Новосибирск : Ин-т экономики РАН, 2004. – С. 139-147.

5. Портер М. Конкуренция : пер. с англ. / М. Портер. – М. : Изд. дом "Вильямс", 2005. – 608 с.

6. Соколенко С.І. Проблеми і перспективи посилення конкурентоздатності економіки України на основі кластерів / С.І. Соколенко // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Кластери та конкурентоспроможність прикордонних регіонів : зб. наук. праць / НАН України / відп. ред. Є.І. Бойко. – Львів : Вид-во ІРД. – 2008. – Вип. 3 (71). – С. 18-30.

7. Стельмашук А.М. Використання кластеризації у формуванні конкурентоспроможності національної економіки / А.М. Стельмашук // Інноваційна економіка. – 2009. – № 13. – С. 54-57.

8. Чужиков В.І. Глобальна регіоналістика: історія та сучасна методологія : монографія / В.І. Чужиков. – К. : Вид-во КНЕУ, 2008. – 272 с.

Колодійчук А.В. Кластеры – новейшая форма организации промышленности

Определена сущность кластеров в промышленности как географически сконцентрированных объединений предприятий для достижения синергического эффекта в виде повышения конкурентоспособности их участников, путем широкого внедрения инновационных технологий, с привлечением органов местной власти и научных и образовательных учреждений. Также приведена классификация кластеров в промышленности. Определена теоретическая почва кластерной теории. Исследованы пути формирования кластеров и их роль в активизации развития промышленности инновационным путем.

Ключевые слова: инновации, инновационное развитие, инновационная деятельность, промышленность, инновационные кластеры, диверсифицированные кластеры.

Kolodiychuk A.V. Clusters – newest form of organization of industry

Essence of clusters in industry is certain at the article as geographically concentrated association of enterprises for achievement of synergistical effect as an increase of competitiveness of his participants, by wide introduction of innovative technologies, with bringing in of organs of local-authority and scientific and educational establishments. Classification of clusters in industry is also resulted. Theoretical soil of cluster theory is certain. Ways of forming of clusters and their role in activation of development of industry investigational an innovative way are investigational.

Keywords: innovations, innovative development, innovative activity, industry, innovative clusters, diversified clusters.

УДК 65.012.8:33(477)

Ст. викл. Н.В. Наконечна, канд. екон. наук –
Львівський ДУВС

ВХОДЖЕННЯ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОСТОРУ: ПЕРСПЕКТИВИ І ПРОБЛЕМИ

Інтеграція у світовий економічний простір вимагає створення ефективної національної системи протидії легалізації кримінальних доходів. Досліджено заходи, що вживають у країнах Європи із запобігання та ліквідації незаконних дій у фінансовій сфері.

Ключові слова: економічна безпека держави, фінансова безпека держави, злочини у кредитно-фінансовій системі.

Постановка проблеми. Зважаючи на позитивний досвід проведення реформ у фінансово-кредитній сфері окремих країн ЦСЄ, необхідно використати досвід країн, що мали найкращі результати реформ у кожному з секторів: банківському, податковому, валютному, інвестиційному, кредитному та ін. При цьому важливо зважати й на ті заходи, що вживають у країнах Європи із запобігання та ліквідації незаконних дій у фінансовій сфері. Зокрема, це стосується європейського законодавства, де закріплена відповідальність за скоєння протиправних дій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Одним із найважливіших питань запобігання нелегальній діяльності є протидія злочинам у кредитно-фінансовій системі (КФС), проблема відмивання грошей та інші транснаціональні злочини у цій сфері. Інтеграція у світовий економічний простір вимагає створення ефективної національної системи протидії легалізації кримінальних доходів. Невідповідність законодавчої бази вимогам міжнародної спільноти вже призводила до внесення України в списки країн, які належним чином не співпрацюють у сфері протидії вказаному виду злочинів [1, 2]. Фіскальна та кримінально-правова політика зокрема, протягом останніх двадцяти років призвела до поглиблення кризових явищ у КФС, ще більше криміналізує її.

Мета дослідження. На основі викладеного можна сформулювати мету дослідження, яка полягає в тому, що головним напрямом розвитку та розбудови України як правової держави є адаптація законодавства України до законодавства країн Європейського Союзу, особливо на сучасній стадії узгодження асоційованого членства України в ЄС.

Виклад основного матеріалу. Протягом останнього десятиліття здійснюється систематизація європейського права зі запобігання злочинності та створення концепції "європейського карного (кримінального) права" [3]. Новий Кримінальний кодекс України визнаний таким, що повністю відповідає європейському досвіду, міжнародним нормам права, проте виникають сумніви щодо відповідності його стандартам цивілізованих демократичних країн.

Відповідальність за злочини в КФС закріплено кримінально-правовими нормами, розміщеними у розділі VII "Злочини у сфері господарської діяльності" КК України. Окремого виділення розділу злочинів проти КФС у Кодексі не передбачено. Для більш якісного проведення порівняльного аналізу такі злочини можна систематизувати за тотожністю відповідних ознак безпосередніх об'єктів: (1) злочини, що посягають на встановлений порядок виготовлення й використання грошей, цінних паперів, знаків поштової оплати та інших паперів, що мають вартісний вираз; (2) злочини, що посягають на суспільні відносини у сфері валютного регулювання; (3) злочини, що посягають на суспільні відносини забезпечення інтересів юридичних чи фізичних осіб і держави, пов'язаних із неплатоспроможністю; (4) злочини, що посягають на суспільні відносини забезпечення законності здійснення певних видів діяльності в КФС. Види злочинів у фінансовій сфері, за які передбачено кримінальну відповідальність, та статті кримінального кодексу України, до яких вони належать, подано в табл.

Табл. Систематизація злочинів у кредитно-фінансовій системі України

№ з/п	Види злочинів	Статті Кримінального кодексу України, що їх стосуються
1	Злочини, що посягають на встановлений порядок виготовлення й використання грошей, цінних паперів, знаків поштової оплати та інших паперів, що мають вартісний вираз	ст.ст. 199, 200, 215, 223, 224 КК України
2	Злочини, що посягають на суспільні відносини у сфері валютного регулювання	ст. 208 КК України
3	Злочини, що посягають на суспільні відносини забезпечення інтересів юридичних чи фізичних осіб і держави, пов'язаних із неплатоспроможністю	ст.ст. 218, 219, 220, 221 КК України
4	Злочини, що посягають на суспільні відносини забезпечення законності фінансування, кредитування, здійснення певних видів діяльності в КФС	ст. ст. 202, 205, 209, 209-1, 222 КК України

Джерело: склав автор.

В усіх КК європейських країн закріплена відповідальність за злочини, пов'язані з виготовленням, придбанням, перевезенням, пересиланням, ввезенням з метою збуту або збутом підроблених грошей, цінних паперів, інших платіжних засобів, які надають право на отримання грошових сум: ст. 310, 311, 312 КК Польщі; 146-149, 152 а, 266 b КК Німеччини; 232-239 КК Австрії; 386, 389 КК Іспанії; 166, 168-170 КК Данії; 148, 240-245, 247, 328 КК Швейцарії [4-8]. Підвищена увага кримінально-правової політики держав свідчить про особливу актуальність протидії цьому виду злочинів. Особлива небезпечність таких злочинів підтверджується й суворістю кримінально-правових санкцій. Верхня межа позбавлення волі (Україна, Польща, Німеччина, Австрія), тюремного ув'язнення (Іспанія, Данія, Швейцарія) у санкціях КК становить більше 10 років у КК Німеччини, Австрії, Швейцарії, 12 років у КК України, Іспанії, Данії і до 25 років у КК Польщі.

Лише в КК України закріплено відповідальність за незаконне відкриття або використання за межами України валютних рахунків (ст. 208 КК України). У КК інших європейських країн зазначене не вважається кримінально карним. У разі вчинення злочинів, пов'язаних із неплатоспроможністю, шкода завдається в одних випадках кредитно-фінансовим відносинам, а в інших – певним видам господарських відносин. До таких злочинів відносять: фіктивне банкрутство (ст. 218 КК України, ст. 257 КК Іспанії), доведення до банкрутства (ст. 219 КК України, ст. 301 КК Польщі, п. 2, 8 (2) ст. 283 КК Німеччини, ст. 159 КК Австрії, ст. 260 КК Іспанії, ст. 165 КК Швейцарії), приховування стійкої фінансової неспроможності (ст. 220 КК України, п. 7(а), (б) ст. 283 КК Німеччини, ст. 156 КК Австрії), незаконні дії у разі банкрутства (ст. 221 КК України, ст. 300 КК Польщі, п. 1, 4, 5, 6 ст. 283 КК Німеччини, ст. 159 КК Австрії, ст.ст. 259, 261 КК Іспанії, ст. 164 КК Швейцарії) [4-8].

До злочинів, що посягають на суспільні відносини в сфері забезпечення законності фінансування, кредитування, здійснення певних видів діяльності, у КФС (відповідальність за які закріплено в більшості КК європейських країн), відносять найбільш небезпечні посягання, зокрема: 1) легалізація

(відмивання) грошових коштів (Кримінальні кодекси України, Польщі, Німеччини, Австрії, Іспанії, Швейцарії); 2) шахрайство з фінансовими ресурсами (КК України, Польщі, Німеччини, Австрії, Іспанії, Данії, Швейцарії) (рис.). Відмивання коштів є найбільш небезпечним злочином цієї групи.

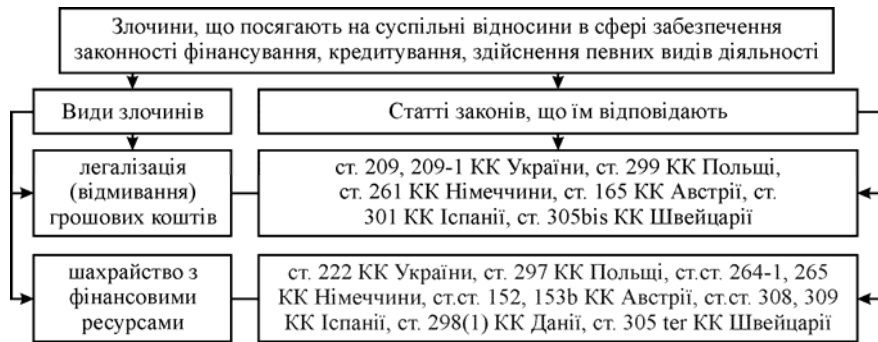

Рис. Систематизація злочинів у сфері забезпечення законності здійснення фінансових операцій у законодавстві європейських країн (розробив автор)

За даними ОЕСР, обсяг "відмитих" коштів щорічно становить від 2 до 5 % світового валового продукту, тобто від 600 до 1500 млрд дол. США [9]. Експерти зазначають, що найближчим часом цей показник істотно зросте як наслідок впровадження єдиної європейської валюти у країнах ЄС-12 і недостатнім регулюванням фінансових операцій у сфері нових електронних технологій [10]. Міжнародний характер такого злочину, заподіяння надто великих матеріальних збитків, дестабілізація нормального функціонування світової КФС стали підґрунтям криміналізації цих діянь більшості країн Європи. Криміналізація "відмивання" коштів в Україні відбулась у зв'язку з підписанням нашою державою відповідних міжнародно-правових документів [11].

Не меншої актуальності в європейських країнах набула криміналізація діянь, пов'язаних із шахрайством з фінансовими ресурсами. Крім класичного розуміння цього злочину (надання суб'єктом господарської діяльності завідомо неправдивої інформації органам влади, кредитно-фінансовим установам з метою одержання кредитів, субвенцій, дотацій, тощо), у деяких КК країн Європи закріплено статті, які встановлюють відповідальність за різні завуальовані форми вчинення фінансового шахрайства. Прикладом цього є шахрайство з фальсифікуванням страхового випадку (ст. 298 КК Польщі, ст.ст. 263 (5), 265 КК Німеччини, ст. 151 КК Австрії), шахрайство при капіталовкладенні (ст. 264 а КК Німеччини), ланцюгові ігри та створення фінансових пірамід (ст. 168 а КК Австрії), шахрайство з використанням заборонених чеків, строкових зобов'язань, векселів (ст. 250 (3) Іспанії) тощо.

В умовах розростання тіньової економіки, поширення організованої злочинності, набуття такими злочинами міжнародного характеру, потрібна належна систематизація кримінального законодавства, яка мала б важливе значення. За змістом чинники детермінування злочинності у кредитно-фінансовій системі поділяють на соціально-економічні, політичні, нормативно-пра-

вові, організаційно-управлінські та інші криміногенні фактори. Взаємозалежність та взаємопов'язаність таких чинників лише підсилює їх вплив на кількісно-якісні показники цього виду злочинності. Аналіз таких детермінантів, їх різносторонність та взаємообумовленість шкідливих наслідків свідчать про істотні недоліки існуючої системи запобігання злочинності та окремих злочинів у кредитно-фінансовій системі.

Висновки. З наведеного вище можна стверджувати, що система організаційно-управлінських заходів запобігання злочинам у кредитно-фінансовій системі має передбачати посилення уваги суспільства до проблеми запобігання злочинам у цій системі, удосконалювати організаційно-управлінську структуру всіх суб'єктів, які причетні до цього процесу, створювати належні умови діяльності державних і недержавних кредитно-фінансових установ.

Перспективи подальших досліджень. Незважаючи на існування передумов запобігання злочинам у кредитно-фінансовій системі, практично відсутні теоретичні, законодавчі основи, специфічна комплексна система запобіжної діяльності. Висока суспільна небезпечність злочинності у кредитно-фінансовій системі потребує запровадження скоординованих політичних, соціальних, правових, організаційно-управлінських заходів комплексного характеру на всіх рівнях та етапах запобігання.

Література

1. Європейський вибір: Виступ Президента України Л.Д. Кучми у Верховній Раді України 18 червня 2002 року // Послання Президента України до Верховної Ради України – 2002 рік. – К. : Вид-во "Преса України", 2002. – 96 с.
2. Баюра Д. Украина выполнила требования FATF / Д. Баюра // Украинская инвестиционная газета. – 2002. – № 48. – С. 23-26.
3. Жданов Ю.Н. Европейское уголовное право. Перспективы развития / Ю.Н. Жданов, Е.С. Лаговская. – М. : Международные отношения, 2001. – С. 7.
4. Уголовный кодекс Республики Польши : пер. с польск. Д.А. Бариллович. – СПб. : Изд-во "Юридический центр Пресс", 2001. – 234 с.
5. Уголовный кодекс Федеративной Республики Германии : пер. с нем. – СПб. : Изд-во "Юридический центр Пресс", 2003. – 524 с.
6. Уголовный кодекс Австрии : пер. с нем. – М. : ИКД "Зерцало-М", 2001. – 144 с.
7. Уголовный кодекс Испании / под ред. д-ра юр. наук, проф. Н.Ф. Кузнецовой и доктора юр. наук, профессора Ф.М. Решетникова. – М. : Изд-во "Зерцало", 1998. – 218 с.
8. Уголовный кодекс Дании / Научное редактирование и предисловие С.С. Беляева : пер. с дат. канд. юр. наук С.С. Беляева, А.Н. Рычевой. – СПб. : Изд-во "Юридический центр Пресс", 2001. – 230.
9. Уголовный кодекс Швейцарии : пер. с нем. канд. юр. наук А.В. Серебрянниковой. – СПб. : Изд-во "Юридический центр Пресс", 2002. – 366 с.
10. Протидія відмиванню доходів, здобутих злочинним шляхом : зб. нормат.-прав. актів, між нар. док., коментарі. – К. : Вид-во "Атіка", 2003. – С. 6.
11. Гуторова Н.О. Кримінально-правова охорона державних фінансів України. – Харків : Вид-во НУ внутр. справ, 2001. – С. 90.

Наконечная Н.В. Вступление Украины в европейское административное пространство: перспективы и проблемы

Интеграция в мировое экономическое пространство требует создания эффективной национальной системы противодействия легализации криминальных доходов. Исследованы меры в странах Европы по предотвращению и ликвидации незаконных действий в финансовой сфере.

Ключевые слова: экономическая безопасность государства, финансовая безопасность государства, преступления в кредитно-финансовой системе.

***Nakonechna N.V.* Entry Ukraine to European Administrative Space: prospects and problems**

Integration into the world economy requires an effective national system for combating money laundering. We study the measures taken in Europe to prevent and eliminate malpractices in the financial sector.

Keywords: economic security of the state, financial security of the state, crimes in the credit and financial system.

УДК 339.9

Аспір. В.В. Крет¹ – Львівський НУ ім. Івана Франка

ЗНАЧЕННЯ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ У СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОМПАНІЙ

Розглянуто диверсифікацію як економічне явище, класифіковано різноманітні способи диверсифікації у транснаціональних компаніях, наведено приклади використання різних стратегій диверсифікації, порівняно підходи до розширення асортименту двох сучасних підприємств, запропоновано підхід до вимірювання диверсифікації в глобальних компаніях.

Ключові слова: транснаціональні компанії, диверсифікація, глобалізація, економічна стратегія, асортимент товарів.

Постановка проблем. Сучасні транснаціональні корпорації вже стали основою світової економіки. Успішність такої форми організації бізнесу пояснюють різними чинниками: від економії масштабу до вдалого менеджменту, але в цій публікації ми запропонуємо інший підхід, в якому основою економічної успішності буде диверсифікація. Через свої значні розміри підприємство має можливість співпрацювати з великою кількістю постачальників та клієнтів. Те ж стосується і різноманітності товарів. Диверсифікація для сучасних транснаціональних компаній вже не питання підвищення прибутку, а запорука продовження успішного існування.

Метою роботи є визначення основних способів диверсифікації власних ризиків, які застосовують міжнародні компанії.

Обґрунтування отриманих наукових результатів. Передусім варто пояснити, чим є диверсифікація з погляду ведення бізнес-діяльності. Вміння диверсифікувати означає розділяти джерела свого прибутку та ризику між незалежними одиницями. В такому випадку, якщо одне джерело зникне, це не поставить підприємство в скрутне становище [1, с. 589]. Багато в чому ТНК мають перевагу у використанні цього інструменту над іншими способами організації підприємницької діяльності.

Диверсифікація виробництва за галузями – це один із способів зменшення ризиків, які можуть собі дозволити лише по-справжньому великі компанії, оскільки для цього необхідні значні кошти та людський потенціал. У світовій економіці є порівняно небагато прикладів використання цього методу. Він полягає у розширенні виробництва за межами звичного ринку. Згідно з цим методом, компанія, будучи виробником певного виду продукції, починає виходити не просто на інший географічний ринок чи цінову нішу товару, а бере участь у виробництві принципово іншого товару чи послуги, які не

пов'язані із її попередніми розробленнями і належать до зовсім іншої галузі господарства. Простий приклад: виробник автомобілів починає виробляти харчові продукти. При цьому підприємство зберігає обидва свої бізнеси та розвивається уже в кількох напрямках. Це породжує цілу низку проблем для менеджменту, який розуміється на кон'юктурі автомобільного ринку, має досвід та розуміння технічного процесу виробництва, знає слабкі і сильні аспекти свого основного бізнесу, натомість зовсім не розуміється у таких поняттях для харчової промисловості. Це і справді серйозна проблема, тому нового підприємства, так би мовити, "з нуля", ТНК не прагне будувати. Для здійснення такого виду диверсифікації корпорація купує уже зріле і успішне підприємство, зі своїм менеджментом та багаторічним досвідом у власній галузі. Випадків прийняття подібних кроків ТНК порівняно небагато, але вони починають набувати популярності і, як би дивно це не виглядало збоку, переваги тут очевидні. Обидві галузі виробництва є повністю незалежними одна від одної, а в цьому і полягає суть мінімізації ризиків. Не варто забувати, що бізнеси будуть розвиватися окремо, а все, що їх об'єднує, зводитиметься до спільного власника, ради директорів і, можливо, топ-менеджменту. Об'єктивно причиною виходу на нову галузь може слугувати відсутність впевненості в успішному майбутньому для свого виробництва. Такі перестороги є небезпідставними. Життя товару і цілих видів виробництва в ХХІ ст. значно скоротилося. Відмирають, навіть, галузі промисловості. За ХХ ст. частка промислового виробництва у світовому ВВП значно скоротилася, а сфера послуг постійно переживає зміни. До прикладу: з появою і розвитком доступного Інтернету і електронного листування відпадає потреба у поштової службі як такої. Паперові листи стали незручними та непотрібними і поштові служби по всьому світі починають перекваліфіковуватися, або само ліквідуватися. Це не поодинокий випадок, таке відбувалося завжди. Але лише зараз менеджмент великих компаній починає це розуміти і шукати способів забезпечити себе.

Диверсифікація за ринками збуту товарів притаманна всім ТНК, оскільки сама суть міжнародних компаній – це вести діяльність у різних країнах. Міжнародна компанія, яка має виробництво за кордоном, майже по замовчуванню, буде там і торгувати. Цей вид диверсифікації дає змогу уберегти себе від несприятливих умов, які можуть виникнути на ринку. Попри глобалізацію та зближення економіка країн світу, господарства різних держав і їх економічні системи все ще є дуже різними за багатьма показниками, які бувають критичними для ведення бізнесу. Ринки товарів країн залишаються майже незалежними з погляду маркетингу. Причиною цього є мовна різноманітність та особливості культури. Маркетологи використовують загальні підходи для просування товару чи освоєння ринку, лише модифікуючи їх, що не завжди буває вдалим. Невдачі з рекламою чи маркетинговою стратегією – далеко не головна проблема компаній на ринку. Насамперед – кожна країна різниться законодавчими вимогами, системою оподаткування чи підходами до ведення бізнесу. Зміни та кризи в економіці далеко не завжди бувають глобальними. Щоб уникнути збитків через певні економічні негаразди в державі, ТНК посилено освоюють нові ринки збуту товарів. Тому, якщо, з певної причини, продукція стане непопулярною або неконкурентоспроможною в од-

¹ Наук. керівник: доц. Л.Р. Москалик, канд. екон. наук – Львівський НУ ім. Івана Франка